

Könyvtáros képzés (vagy továbbképzés) az első világháború előtt

Több mint kuriózum, hogy az első világháborút megelőző években a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa hét alkalommal szervezett könyvtáros „továbbképzést”. A továbbképzést azért kell idézőjelbe tenni, mert korábban ilyen irányú képzés egyáltalán nem volt, így a tanfolyamot az első könyvtáros képzésnek is tekinthetjük.

Az elsőt 1898-ban, az utolsót – a hetediket – 1913-ban tartották. A 38 órából álló előadásokat könyvtár-, levéltár- és múzeumlátogatás egészítette ki. A tanfolyam befejezése után a résztvevők bizonyítványt kaptak, mely igazolta a részvételt. Az elméleti előadások négy kérdéskör köré csoportosultak:

- Írástörténet, középkori kéziratok katalogizálása és megóvása.
- A nyomdászat története, könyvgyűjtés, könyvritkaságok.
- Könyvtárépítés, katalogizálás.
- Bibliográfiai elméletek, magyar és külföldi könyvészet.

A tanfolyamok előadói az adott kérdések országosan elismert, tudós szakemberei voltak. A hét alkalom mindegyikének rangos előadója volt Fejérpataky László. Fejérpataky (1857–1923) levéltáros akadémikus, a Nemzeti Múzeum levéltárának vezetője, az Országos Széchényi Könyvtár igazgatója, majd 1923-tól a VKM helyettes államtitkára volt. Előadásaiban írástörténettel, középkori kéziratokkal, azok megóvásával foglalkozott. Az előadásokhoz 1898-ban a gyakorlatokat dr. Schönherr Gyula (1864–1908) tartotta. Ennek keretében a résztvevők megtekintették az Országos Levéltárat is.

Varju Elemér (1873–1944) művelődéstörténész a nyomdászat történetével, könyvgyűjtéssel, könyvritkaságokkal, könyvkötéssel foglalkozott. Ferenczi Zoltán (1857–1927) irodalomtörténész akadémikus, könyvtárigazgató előadásait a könyvtárépítésről, katalogizálásról tartotta. Esztegár László (1870–?) magyar és külföldi könyvészetekkel, bibliográfiai rendszerekkel foglalkozott. Korai halála után 1909-től e témakört Gulyás Pál (1881–1963) adta elő.

Az elméleti előadásokat gyakorlatok, könyvtár- és múzeumlátogatások egészítették ki. Így például jártak a Nemzeti Múzeumban, az Egyetemi Könyvtárban, a Múzeumtörténelmi Könyvtárban, a Budapesti Könyvtáregyesület Korvin téri könyvtárában, a Képviselőház Könyvtárában stb. 1909-ben még a kolozsvári új Egyetemi Könyvtárat is megtekintették. A látogatásokat egyes esetekben inkább gyakorlatnak tekinthetjük. A beszámolókból erre utalnak az alábbi kifejezések: „oklevelek megírásának módjai”, „vétel-napló kezelése”, „a szóróvidítések elméletileg és gyakorlatilag” stb.

Az évek során a tanfolyamok tematikája kisebb-nagyobb mértékben módosult, de általában jellemző, hogy a tudományos történetiség dominál a minden-

napi praktikus, rutinszerű könyvtáros munkával szemben. Az első alkalommal például előadás hangzott el az írás anyagáról (papyrus, hártya, papír), az írás fejlődéséről, a középkori szóróvidítések elméletéről stb. Mindezt természetesen nem kritikusan említjük. Következett ez a tanfolyam céljából, valamint abból a tényből, hogy a résztvevők többsége diplomával, tudományos múlttal rendelkezett, s nem beosztott könyvtárosnak készült. Éppen ezért vitatható a Magyar könyvtártörténet (Bp. 1987) című munkának az a kritikus megállapítása, miszerint: „A modern könyvtárügy kérdéseivel azonban egyik előadás sem foglalkozott.”

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőisége alkalmanként tíz-tíz vidéki szakembert hívott meg. Számukra a Felügyelőiség 100–100 korona „úti átalányt” biztosított. Korlátozott számban önként jelentkezők is részt vehettek a tanfolyamon. Felvételükről az Országos Felügyelőiség döntött. Első alkalommal a résztvevők száma tizennyolc volt, az utolsó alkalommal azonban már meghaladta a harmincat.

A résztvevők általában képzett, zömében könyvtárban, levéltárban dolgozó, felsőfokú végzettséggel bíró szakemberek voltak.

1900-ben például két tanító is részt vett a tanfolyamon. Az egyik hivatalos meghívott volt, és a vasvármegyei kultúregyesület könyvtárában dolgozott, a másik, egy fővárosi tanító viszont önkéntes volt. 1902-ben két önkéntes tanító vett részt a tanfolyamon. Egyik Budapestről, másik Szegedről. Ez utóbbi azért is érdekes, mert egy átlagos tanítói fizetésből az utazási és egyéb költségek igen magasak voltak. 1902-ben a meghívottak között voltak megyei, városi, főiskolai és főgimnáziumi könyv- és levéltárosok. A további nyolc önkéntes jelentkezés alapján résztvevő megoszlása még tarkább: találunk közöttük tanítót, minisztériumi segédtitkárt, biztosítási hivatalnokot stb. Az első alkalommal a jogakadémiai és középiskolai tanárok száma a 15-ből 8 volt. 1909-ben a résztvevők foglalkozását nem tüntették fel, így csak azt tudjuk, hogy 6 alkalommal 37 középiskolai és főiskolai tanár és 6 tanító vett részt a tanfolyamokon.

Kutatást igényelne, milyen szempontok alapján választották ki a résztvevőket, illetve az önként jelentkezőket mi motiválta.

A tanfolyamokkal kapcsolatos beszámolókról a Magyar Könyvészet minden alkalommal beszámolt.

Jáki László

A beszámolók teljes szövege folyóiratunk internetes változatában olvasható.